

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет економіки та менеджменту
Кафедра економіки, підприємництва та туризму

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

НАЙДЮК Іван Миколайович

УДК 629.484.002

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ
У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ**

Спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Подається на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ І.М. Найдюк

Керівник роботи
Валінкевич Наталія Василівна
д. е. н., професор

Житомир – 2023

АНОТАЦІЯ

Найдюк І.М. Економічна оцінка використання матеріальних ресурсів у підприємницькій діяльності. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність». – Поліський національний університет, Житомир, 2023.

В кваліфікаційній роботі проаналізовано питання теоретичної сутності матеріальних ресурсів підприємства, визначено підходи до їх класифікації. Особливу увагу приділено питанням управління матеріальними ресурсами, їх формуванню, використанню та повторному замовленню. Встановлено, що в системі управління підприємства окреме місце займає система оцінювання ефективності управління матеріальними ресурсами, що характеризує дієвість всієї системи управління, сформованої на підприємстві. На основі проведеної оцінки рівня забезпеченості та управління матеріальними ресурсами підприємства нами виявлено ряд проблем в системі оперативного управління матеріальними ресурсами вирішення яких вбачається у впровадженні автоматизованої системи управління матеріальними ресурсами.

Ключові слова: запаси, виробничі запаси, матеріальні ресурси, нормування, інформаційне забезпечення.

ANNOTATION

Naidyuk I.M. Economic assessment of the use of material resources in business activities. - Qualification work on manuscript rights.

Qualification work for obtaining the Master's degree in specialty 076 "Entrepreneurship, trade and stock market activity". – Polis National University, Zhytomyr, 2023.

In the qualification work, the issue of the theoretical essence of the company's material resources was analyzed, and approaches to their classification were determined. Special attention is paid to the management of material resources, their formation, use and re-ordering. It was established that in the management system of the enterprise, a separate place is occupied by the system of evaluating the effectiveness of the management of material resources, which characterizes the effectiveness of the entire management system formed at the enterprise. Based on the assessment of the level of security and management of the company's material resources, we identified a number of problems in the system of operational management of material resources, the solution of which is seen in the implementation of an automated system of management of material resources.

Keywords: stocks, production stocks, material resources, rationing, information support.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	7
1.1. Поняття матеріальних ресурсів підприємницької діяльності	7
1.2. Управління матеріальними ресурсами у підприємницькій діяльності....	11
1.3. Методичні підходи до оцінювання ефективності використання матеріальних ресурсів у підприємницькій діяльності.....	14
Висновки до розділу 1.....	17
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ РІВЕНЬ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «БУДКОМПЛЕКС».....	18
2.1. Аналіз організаційно-економічного стану та забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами.....	18
2.2. Оцінка ефективності використання матеріальних ресурсів підприємства.....	23
Висновки до розділу 2.....	28
РОЗДІЛ 3. ОПЕРАТИВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ МАТЕРІАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ ТОВ «БУДКОМПЛЕКС».....	29
3.1. Напрями підвищення ефективності управління матеріальними ресурсами підприємства.....	29
3.2. Оцінка ефективності впровадження автоматизованої системи управління матеріальними запасами.....	31
Висновки до розділу 3.....	36
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ.....	37
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	40
ДОДАТКИ	45

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. В умовах функціонування ринкової економіки основною метою підприємницької діяльності виступає отримання та максимізація прибутку, що можливо досягти за умови забезпечення ефективного використання ресурсної бази господарюючого суб'єкта. Фундаментальною складовою безперервного виробництва виступають матеріальні ресурси, раціональне використання яких забезпечить можливість економічного зростання суб'єкту підприємництва.

Матеріальні ресурси підприємства, що використовуються під час виробництва товарів та послуг, є як правило найбільш значущою статтею витрат. Саме тому, ефективне використання матеріальних ресурсів є головним фактором успішної підприємницької діяльності, основним завданням якої є підвищення прибутку. В результаті ефективного використання матеріальних ресурсів знижується собівартість продукції, що, в свою чергою впливає її конкурентоспроможність.

Аналіз останніх досліджень. Дослідження у сфері сутнісного наповнення категорії матеріальні ресурси присвячені науковій праці багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, таких як: Абушов Т., Багрій К. Л., Бондаренко Н.М., Дунда С.П., Малій О.Г., Олійник Є.В. та ін., питання ж управління матеріальними ресурсами та оцінки її ефективності деталізовано в працях: Волошиної С.В., Єршової Н.Ю., Ісай В., Касатонової І.А., Касич А.О., Калько Є.В., Крохмаль С.С., Мазур А.О., Мірошнікової І., Яценко Н.М. та ін. Оцінюючи великий внесок перелічених дослідників в теоретичні та практичні засади функціонування категоріального апарату управління матеріальними ресурсами підприємницьких структур, окремого дослідження потребують питання інформаційно-аналітичного забезпечення даного процесу, адже вектор діґіталізації суспільства та бізнесу визначений головним пріоритетом нашої країни не зважаючи на війну.

Мета та завдання дослідження. Мета кваліфікаційної роботи полягає в дослідженні теоретико-методичних засад та прикладних аспектів економічної

оцінки використання матеріальних ресурсів у підприємницькій діяльності ТОВ «Будкомплекс».

Для досягнення поставленої мети визначені такі завдання:

- визначити наповнення теоретичної сутності поняття матеріальних ресурсів підприємницької діяльності;
- проаналізувати теоретико-методичні засади управління матеріальними ресурсами у підприємницькій діяльності;
- дослідити методичні підходи до оцінювання ефективності використання матеріальних ресурсів у підприємницькій діяльності;
- провести аналіз організаційно-економічного стану підприємства та забезпеченості його матеріальними ресурсами;
- оцінити ефективність використання матеріальних ресурсів підприємства;
- окреслити напрями підвищення ефективності управління матеріальними ресурсами підприємства;
- здійснити оцінку ефективності впровадження автоматизованої системи управління матеріальними запасами.

Об'єкт і предмет дослідження. *Предметом* дослідження є теоретичні, методичні та прикладні засади економічної оцінки використання матеріальних ресурсів у підприємницькій діяльності. *Об'єктом* дослідження виступає процес оцінки ефективності використання матеріальних ресурсів у діяльності ТОВ «Будкомплекс».

Методи дослідження. Основними методами в даному дослідженні виступають теоретичний аналіз, порівняльний метод та системно-функціональний підхід. Теоретичний аналіз спрямований на виявлення теоретичної сутності та складових елементів матеріальних ресурсів підприємницької діяльності. Порівняльний метод дозволяє встановити теоретичний контекст сутності матеріальних ресурсів у аналізованих концепціях та виявити їх змістовно подібні положення. Системно-функціональний підхід використовується як основа дослідження процесів формування та ефективного використання матеріальних ресурсів підприємницьких структур.

Інформаційну базу роботи склала наукова та навчальна література в сфері управління матеріальними ресурсами та забезпечення ефективності їх використання, інформаційні та аналітичні дані, опубліковані в періодичних виданнях та науковій літературі, бухгалтерська та фінансова звітність підприємства, матеріали мережі Інтернет, які розміщені у вільному доступі.

Публікації. Основні результати дослідження викладені в одній одноособовій праці та у двох у співавторстві загальним обсягом 0,29 ум. друк. арк.:

1. Найдюк І.М. Оперативне управління запасами у роздрібній торгівлі. Студентські наукові читання – 2023: зб. наук. Праць. Житомир: Поліський національний університет, 2023. С. 214–216.

2. Пивоваренко А.О., Найдюк І. М., Сапсай І.П., Молчановська О.А. Стратегії диверсифікації в діяльності підприємства. Механізми управління розвитком територій: зб. наук. праць у 2 ч. Житомир: Поліський національний університет, 2023, Ч. 2. С. 172–176.

3. Васильчук Б. С., Руденко А. С., Кульчицький Д. С., Найдюк І. М. Удосконалення процесу комерційної діяльності підприємства. Без коріння саду не цвісти: зб. наук. праць. Житомир: Поліський національний університет, 2022. С. 124–128.

Практичне значення отриманих результатів полягає у обґрунтуванні доцільності впровадження автоматизованої системи управління матеріальними запасами, яка забезпечить підприємству більш раціональне управління матеріальними ресурсами з точки зору їх нормування, списання у виробництво, уникнення понаднормованих запасів, визначення точки замовлення за кожною нормативною одиницею, що в цілому пришвидшить обертання запасів, вивільнення грошових коштів та максимізує прибуток.

Обсяг і структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (43 найменування), 8 додатків. Робота викладена на 44 сторінках комп'ютерного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОНОМІЧНОЇ ОЦІНКИ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Поняття матеріальних ресурсів підприємницької діяльності

Основною ознакою існування будь-якого підприємства є наявність у його власності, господарському чи оперативному управлінні відокремленого майна. Саме воно забезпечує матеріально-технічну можливість функціонування підприємства, його економічну самостійність та надійність.

Майно підрозділяється на рухоме та нерухоме. До рухомого майна відносяться, зокрема, оборотні активи які є сукупністю оборотних засобів [14; 26].

Для забезпечення безперебійного процесу виробництва поряд з основними засобами та робочою силою необхідні предмети праці, матеріальні ресурси. Предмети праці разом із засобами праці беруть участь у створенні продукту праці та його споживчої вартості [31].

Матеріальні ресурси, до яких належать матеріали, сировина, комплектуючі, покупні напівфабрикати, конструкції, деталі, паливо тощо, являють собою предмети, на які спрямована праця людини з метою отримання готового продукту.

Оскільки матеріальні ресурси використовуються у виробничому процесі один раз, то у порівнянні із робочою силою та засобами праці матеріальні ресурси є найбільш обмеженим ресурсом підприємства.

Матеріальні ресурси проходять послідовно стадії відтворення і зрештою набувають форму товару [7].

Властивість матеріальних ресурсів бути використаними у виробництві лише одноразово також зумовлює і те, що їхня собівартість повністю переноситься на товар. Матеріальні ресурси та продукція, що перебувають у запасі, зберігаються на складах підприємств, потім транспортуються, потім перебувають на складах торгово-посередницьких організацій і лише потім уже реалізуються. У всіх цих

випадках матеріальні ресурси слід розглядати як матеріальну форму оборотних засобів підприємств [1; 4; 5].

У зв'язку із суб'єктивною позицією науковців наразі існують різні трактування визначення матеріальних ресурсів, причому досить часто виробничі ресурси (виробничі запаси) (ототожнюються з матеріальними ресурсами (матеріальними запасами), Додаток А.

Загалом усе різноманіття визначень досліджуваної категорії розглядається з точки зору окремих властивостей виробничих запасів, при цьому їх розглядають:

- як матеріальні ресурси, які вже надійшли на підприємство, але які ще не піддалися обробці (Багрій К.Л., Бондаренко Н.М., Бондаренко О.М., Тітаренко А.Д., Вовк І.);

- як предмети праці, призначені для виробничого процесу (Дмитренко А.В., Балабась І.В., Дунда С.П.);

- як вид майна, що використовується під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг або для управлінських потреб (Малій О.Г.);

- як сукупність всього обсягу оборотних засобів, які іммобілізовані підприємством (Олійник Є.В.).

Отже, можна дійти висновку, що терміни «виробничі запаси» і «матеріальні ресурси» використовуються часто у тотожному значенні, при тому, що необхідно розрізняти ці терміни. Наприклад, виробничі запаси підприємств часто крім матеріальних ресурсів включають ще й товари і готову продукцію і, отже, є ширшим поняттям, ніж матеріали. Матеріали є найвужчим поняттям, оскільки вони виступають складовою матеріальних ресурсів підприємств.

Виробничі запаси споживаються у кожному циклі виробництва та переносять свою вартість на вартість продукції повністю. До виробничих запасів відносяться: матеріали, сировина, комплектуючі вироби та покупні напівфабрикати, тара, запасні частини для поточного ремонту, паливо тощо [21; 38].

Наявність виробничих запасів є однією із ключових умов безперервності і стабільності відтворювального процесу, оскільки запаси беруть участь у технологічному циклі виготовлення продукції, утворюючи її речову форму чи

споживчі якості, тому в сучасних умовах ринкової економіки дуже актуально вивчення питань, пов'язаних із класифікаціями, складом та категоріями матеріальних ресурсів підприємства та умовами їх найбільш оптимального використання [27; 35].

Характеризуючи економічну сутність матеріальних запасів підприємства слід здійснити аналіз класифікації матеріальних ресурсів. Матеріальні запаси підприємства класифікуються виходячи з їхнього місця в процесі кругообігу засобів виробництва та засобів обігу, а також виходячи з їх призначення [5]. Отже, можна виділити такі основні групи матеріальних запасів, рис. 1.1.

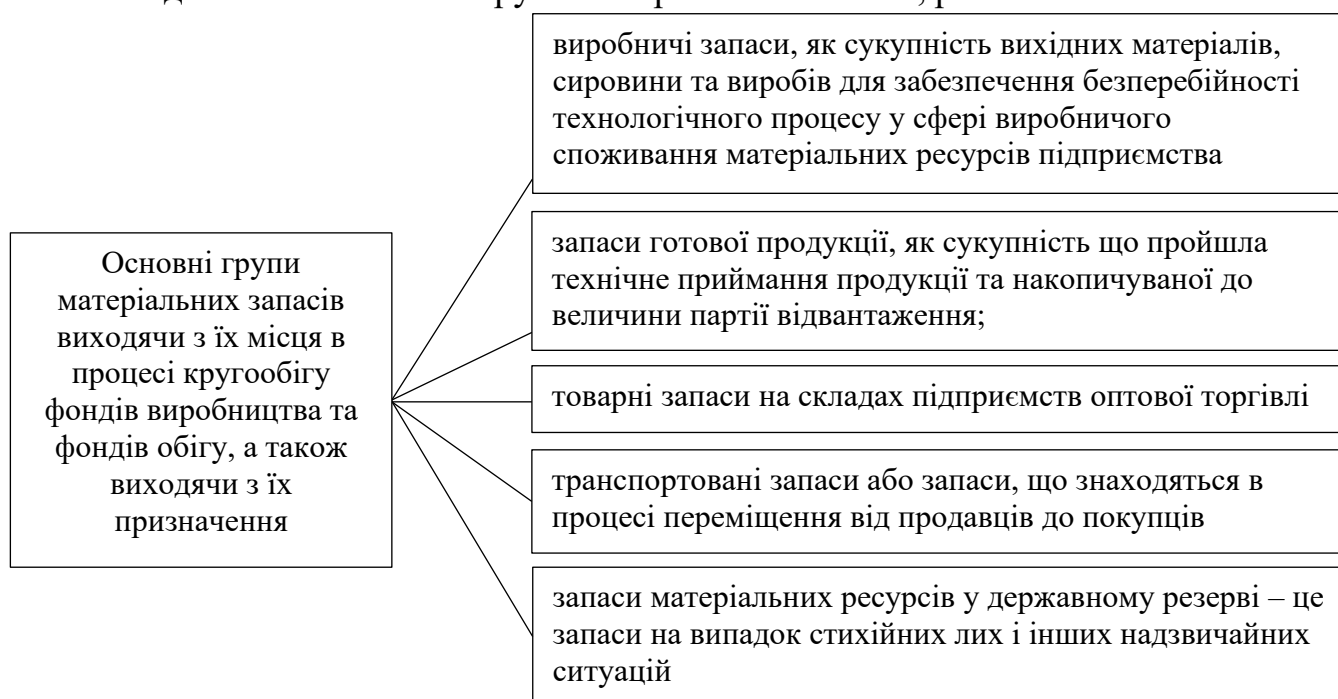

Рис. 1.1. Основні групи матеріальних запасів

Джерело: складено автором на основі [5]

Наведена класифікація враховує насамперед конкретну специфіку підприємства, що працює з матеріалами та зрештою відображає спеціалізацію матеріальних ресурсів та їх напрямок. Існують і інші ознаки класифікації. Класифікація матеріальних ресурсів підприємства частіше всього здійснюється за такими ознаками: функціональною; частотою заміщення; фізичною чи хімічною природою Додаток Б.

Класифікація матеріальних ресурсів за функціональною ознакою найбільш широкою за охопленням і дозволяє визначити напрямок матеріальних потоків, а також визначити призначення кожного матеріального ресурсу.

Розуміння значення матеріальних ресурсів підприємства та управління ними на основі принципів їх оптимальності – це найважливіша умова комплексного та безперебійного забезпечення підприємства матеріальними ресурсами, широкого маневрування матеріальними ресурсами і, що дуже важливо, прискорення оборотності коштів, вкладених у матеріальні ресурси. Для вирішення цього важливого завдання мають бути закладені резерви підвищення ефективності виробництва. Створення матеріальних запасів неминуче для промислових підприємств і є об'єктивною умовою процесу постійного відтворення, що забезпечує безперервність процесу виробництва [17; 42]. Величина необхідних матеріальних ресурсів залежить від таких факторів, рис. 1.2.

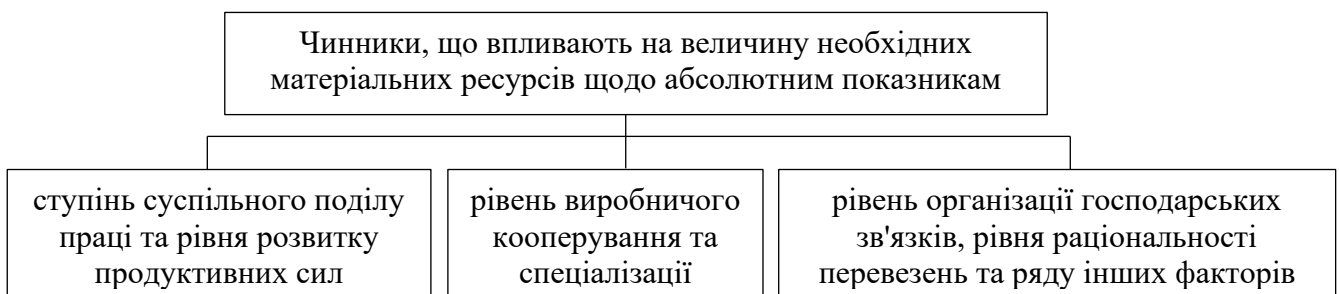

Рис. 1.2. Чинники, що впливають на величину необхідних матеріальних ресурсів

Джерело: складено автором на основі [17; 42]

В результаті дослідження економічної сутності категорії «матеріальні ресурси», можна дійти висновку, що у економічних джерелах «матеріальні ресурси» часто ототожнюються з поняттями «матеріали» та «виробничі запаси». Під матеріальними ресурсами підприємств мають на увазі споживані в процесі виробництва предмети праці, до яких належать основні та допоміжні матеріали, комплектуючі вироби та напівфабрикати та енергія на технологічні потреби та паливо. В умовах ринкової економіки досить актуальним стає питання обліку та контролю витрачання матеріальних ресурсів на виробництво продукції підприємств.

1.2. Управління матеріальними ресурсами у підприємницькій діяльності

Матеріальні ресурси є одним з основних факторів виробництва будь-якого підприємства.

Для найбільш ефективного використання матеріальних ресурсів на підприємстві дуже важливо постійно проводити їхнє планування, причому планування має бути динамічним і постійно коригуватися.

Грамотно побудована система планування ґрунтується на трьох основних аспектах: об'єкт планування; ресурси, які потрібні; наявність ресурсів. Ефективне планування матеріальних ресурсів, передбачає всебічне дослідження ринку збуту, виявлення товарів, необхідних ринку. Варто відмітити наявність відповідності між реальними можливостями підприємства та потребами, які пред'являє ринок. Це своє чергу вимагає розробки плану врівноваження ринкового попиту з тими ресурсами, які є у підприємства в наявності, а також запасами та рівнем продуктивності їх використання [14; 18].

Для забезпечення ефективності планування на підприємстві має повноцінно функціонувати і система контролю. Ця система зазвичай представлена п'ятьма рівнями: бізнес-план підприємства на стратегічну перспективу; виробничий план; календарний план; план потреб в ресурсах для виробництва; і, нарешті, безпосередньо закупівлі та постійний контроль над виробництвом [29; 39]. На кожному з цих рівнів існує своє завдання, тому кожному рівню відповідає своя тривалість і свій рівень деталізації.

Потреба підприємства у матеріальних ресурсах визначається: потребою виконання заданої програми виробництва; потребою на капітальне будівництво; промисловими потребами підприємства та необхідним запасом матеріальних ресурсів на кінець звітного періоду. Саме витрати на матеріальні ресурси мають, як правило, найбільшу питому вагу в поточних витратах на виробництво продукції в переважній більшості виробничих галузей. Тому, від того, яким чином на підприємстві відбувається процес матеріально-технічного постачання, а також необхідний контроль за дотриманням режиму економії залежать найбільш важливі

показники його діяльності: обсяг виробництва; показники рентабельності; фінансовий стан підприємства; ліквідність [1; 8].

Потреба підприємства у матеріальних ресурсах визначається у таких вимірниках:

- у натуральних одиницях – для визначення потреби у складських приміщеннях;

- у вартісних – це необхідно для визначення потреби в оборотних засобах;

- у днях забезпеченості – для планування та контролю графіка постачання.

Умовно процес планування використання матеріальних ресурсів можна підрозділити п'ять основних етапів, рис. 1.3.

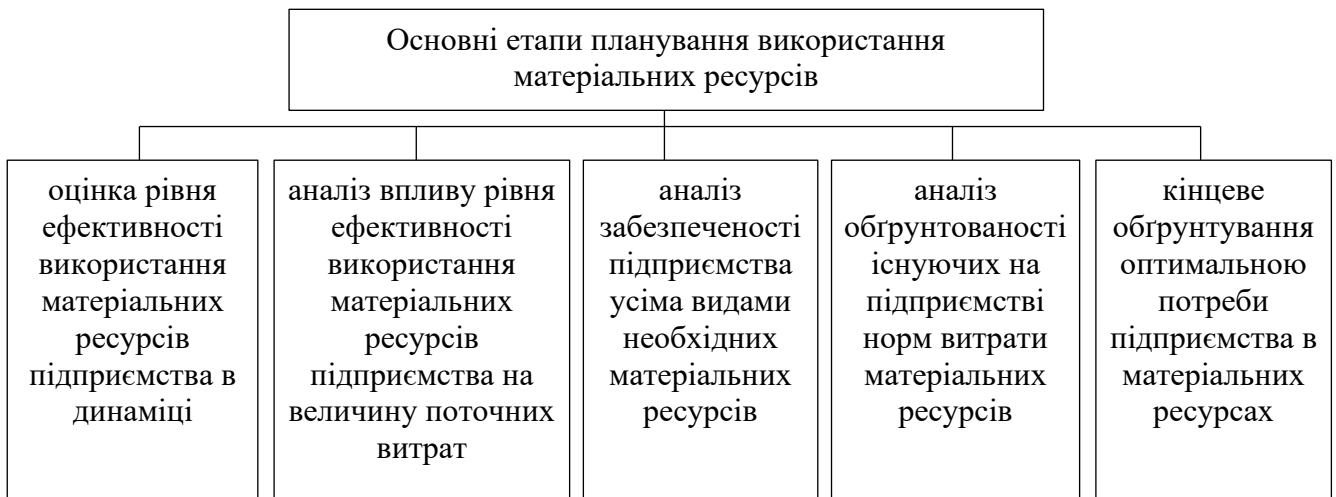

Рис. 1.3. Основні етапи планування використання матеріальних ресурсів

Джерело: складено автором на основі [8; 14]

Основною метою процесу планування потреб у матеріальних ресурсах підприємства є забезпечення підприємства гарантією наявності необхідної кількості всіх використовуваних матеріальних ресурсів у будь-який момент у рамках планування. За допомогою планування потреб у матеріальних ресурсах забезпечується своєчасне придбання чи власне виробництво матеріалів, необхідних для здійснення діяльності. Планування матеріальних ресурсів включає постійний контроль запасів і автоматичне створення проектів замовлень на придбання або виробництво матеріальних ресурсів [31; 43].

Витрата матеріальних ресурсів – це безпосереднє виробниче споживання цих ресурсів. Витрата підприємства охоплює абсолютно всю кількість матеріальних ресурсів, витрачених безпосередньо на виконання виробничої програми [13; 29].

До факторів раціоналізації витрачання матеріальних ресурсів підприємства можна віднести: «результативні» фактори, тобто які зумовлюють нарощування матеріальних ресурсів з одного боку, та скорочення їх споживання з іншого; «забезпечуючі» фактори, що виражаються в організаційно-економічних заходах, без розробки та реалізації яких ефективне використання ресурсного потенціалу неможливе. Усі можливі заходи щодо раціонального витрачання сировини та паливно-енергетичних ресурсів можна розбити на кілька основних напрямків, рис.

1.4.

Рис. 1.4. Основні напрямки раціонального витрачання сировини та паливно-енергетичних ресурсів

Джерело: складено автором на основі [16; 17]

Багато факторів організаційного та економічного характеру впливають на рівень споживання матеріальних ресурсів не прямо, а опосередковано, тобто за допомогою технологічних, конструктивних та інноваційних факторів, інакше кажучи, ці фактори можуть виявлятися і в процесі конструювання та в процесі виробництва. Чинники організаційного характеру спрямовані на вдосконалення структури та організації виробничого процесу з метою зростання ефективності споживання матеріальних ресурсів

1.3. Методичні підходи до оцінювання ефективності використання матеріальних ресурсів у підприємницькій діяльності

Своєчасне комплексне забезпечення всіма необхідними матеріальними ресурсами у встановлені терміни та з найменшими витратами для підприємства здійснюється у вигляді багатофункціональної системи управління виробничими запасами.

Під час проведення аналізу забезпеченості виробництва матеріальними ресурсами необхідно провести порівняння залишків сум матеріальних ресурсів звітного періоду з попереднім, а також розрахувати відхилення абсолютної суми та у відсотках від питомої ваги, розрахувати відсоток виконання плану та динаміку.

При аналізі структури матеріальних ресурсів розраховують питому вагу окремих видів матеріальних ресурсів у загальній їх вартості за минулий та звітний рік, визначають відхилення та виявляють причини зміни.

При аналізі забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами перевіряють якість плану матеріально-технічного постачання. Перевірку реальності плану починають із вивчення норм та нормативів, які покладені основою розрахунку потреби підприємства у матеріальних ресурсах. Потім перевіряється відповідність плану постачання потребам виробництва продукції та створення необхідних запасів виходячи з прогресивних норм витрат матеріалів [13; 15].

Реальна потреба у закупівлі матеріальних ресурсів із сторони – це різниця між загальною потребою у певному виді матеріалу та сумою власних внутрішніх джерел її покриття.

У процесі аналізу необхідно також перевірити забезпеченість потреби у закупівлі матеріальних ресурсів договорами на їх постачання та фактичне їх виконання.

При аналізі забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами розраховують коефіцієнт забезпеченості у матеріальних ресурсах [24]:

$$K_{заб} = \frac{\text{Сума за укладеними договорами}}{\text{Потреба в матеріальних ресурсах}} \quad (1.1)$$

Перевіряється також якість отриманих матеріалів від постачальників, відповідність їх стандартам, технічним умовам та умовам договору, у випадках їх порушення висуваються претензії постачальників. Особлива увага приділяється перевірці виконання поставок матеріалів, виділених підприємству з держзамовлення, та кооперованих поставок.

У процесі аналізу визначають відповідність фактичних запасів матеріальних ресурсів встановленим нормативам у днях та розраховують відхилення [25; 36].

Вивчають також стан запасів сировини та матеріалів з метою виявлення зайвих та непотрібних. Їх можна встановити за даними складського обліку шляхом порівняння приходу та витрат. Якщо за будь-якими матеріалами немає витрат протягом року і більше, їх відносять до групи неходових і підраховують загальну вартість.

При аналізі матеріальних ресурсів виявляють причини зміни витрат матеріалів та їх виправданість, а також причини зміни вартості матеріальних ресурсів та факторів, що їх визначають.

У процесі аналізу визначають вплив на весь обсяг виробництва кількості придбаної сировини, перехідних залишків сировини та матеріалів, наднормативних відходів та питомі витрати сировини на одиницю продукції, використовуючи спосіб ланцюгової підстановки [11; 28]:

$$V_{ВП} = \frac{K_{ПС} + (-ЗПЗ) - РНВ}{ПВ} \quad (1.2)$$

де $K_{ПС}$ – кількість придбаної сировини; $ЗПЗ$ – розмір перехідних залишків сировини та матеріалів; $РНВ$ - розмір наднормативних відходів; $ПВ$ – розмір питомої витрати сировини та матеріалів на одиницю продукції.

Так, знизити витрати сировини та матеріалів на виробництво продукції можна за допомогою зміни технології виготовлення виробу, використання під час виробництва сучасних технологічних процесів, зниження втрат від браку, залучення висококваліфікованих фахівців та ін.

Основними завданнями аналізу виробничих запасів є [1; 8; 11]:

- визначення середніх залишків сировини, матеріалів та інших виробничих запасів у цілому та постатейному розрізі, за участю у виробничому процесі, за постачальниками;
- вивчення динаміки зміни величини середніх залишків;
- визначення показників оборотності та тривалості одного обороту виробничих запасів в цілому та за елементами, їх динаміки та змін в порівнянні з планом;
- обґрунтування та кількісний вимір факторів, зміна показників оборотності та тривалості одного обороту виробничих запасів;
- розрахунок вивільнених коштів за допомогою прискорення оборотності;
- розрахунок оптимального розміру виробничих запасів та оптимізації оборотності;
- виявлення найбільш значимих для діяльності номенклатурних позицій, оцінка відповідності виробничих запасів нормативам, виявлення причин наднормативних запасів і запасів нижче за норму, розробка заходів щодо ліквідації наднормативних запасів та поповнення запасів до нормативу;
- обґрунтування та розрахунок резервів прискорення оборотності виробничих запасів;
- уточнення своєчасності укладання господарських договорів, постачання матеріалів;
- оптимізація транспортно-заготівельних витрат.

Вирішення цих завдань залежить від науково-обґрунтованої організації складського господарства, наявності раціональної системи первинних та зведених документів та добре налагодженого документообігу; якості організації, підбору та підготовки кадрів матеріально відповідальних осіб та осіб, пов'язаних з урахуванням, раціонального ведення бухгалтерського обліку товарно-матеріальних цінностей. Узагальнюючими показниками ефективності управління витратами виступають матеріаломісткість, матеріаловіддача, частка матеріальних витрат у фінансових результатах та оборотність матеріальних запасів.

Висновки до розділу 1

В результаті проведеного дослідження було розглянуто теоретичні аспекти сутнісного наповнення категорії «матеріальні ресурси підприємства». Найбільш органічним визначенням матеріальних ресурсів, на наш погляд є таке: матеріальні ресурси – споживані у процесі виробництва предмети праці, до яких відносяться основні та допоміжні матеріали, комплектуючі вироби та напівфабрикати, енергія на технологічні потреби та паливо. Наведена в роботі класифікація матеріальних ресурсів відбиває їх поділ у напрямку, а як і функціональному признаку.

Характеризуючи економічну сутність матеріальних запасів підприємства слід здійснити аналіз класифікації матеріальних ресурсів. Матеріальні запаси підприємства класифікуються виходячи з їхнього місця в процесі кругообігу засобів виробництва та засобів обігу, а також виходячи з їх призначення.

Питання ефективного використання матеріальних ресурсів є важливим елементом в управлінні підприємством. Нами було обґрунтовано раціональність планування та використання матеріальних ресурсів підприємства. Розглянуто різні аспекти та рівні планування матеріальних ресурсів підприємства, визначено завдання та цілі для кожного рівня. Крім цього, у роботі було розкрито особливості процесу управління матеріальними ресурсами що дозволяє підвищувати ефективність їх використання.

Встановлено, що під час проведення аналізу забезпеченості виробництва матеріальними ресурсами здійснюють порівняння залишків сум матеріальних ресурсів звітного періоду з попереднім, а також розрахувати відхилення абсолютної суми та у відсотках від питомої ваги, розрахувати відсоток виконання плану та динаміку. При аналізі структури матеріальних ресурсів розраховують питому вагу окремих видів матеріальних ресурсів у загальній їх вартості за минулий та звітний рік, визначають відхилення та виявляють причини зміни. Узагальнюючими показниками ефективності управління витратами виступають матеріаломісткість, матеріаловіддача, частка матеріальних витрат у фінансових результатах та оборотність матеріальних запасів.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНИЙ РІВЕНЬ ВИКОРИСТАННЯ МАТЕРІАЛЬНИХ РЕСУРСІВ У ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «БУДКОМПЛЕКС»

2.1. Аналіз організаційно-економічного стану та забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами

ТОВ «Будкомплекс» зареєстроване у організаційно-правовій формі товариства з обмеженою відповідальністю у 14.02.2002 р.

Основний напрямок діяльності підприємства – будівництво житлових і нежитлових будівель, інші спеціалізовані будівельні роботи та інші роботи із завершення будівництва. За роки існування підприємство стало одним із лідерів на ринку будівництва житлових і нежитлових будівель в м. Києві та Київській області.

Предметом та цілями діяльності товариства є насичення товарного ринку якісними будівельними послугами з метою найкращого задоволення вимог споживачів та отримання прибутку.

До основних видів діяльності в сфері будівельних послуг ТОВ «Будкомплекс»:

- монолітні бетонні та залізобетонні роботи;
- покрівельні роботи;
- утеплення стін;
- монтаж збірному бетону та залізобетону;
- геодезичні роботи;
- внутрішні оздоблювальні роботи та інші.

Узагальнену структуру та динаміку основних послуг підприємства представлено в табл. 2.1, з якої видно, що найбільшу частку в структурі послуг ТОВ «Будкомплекс» займають монолітні бетонні та залізобетонні роботи – 50%, протягом всього періоду дослідження, з чого робимо висновки про те що дані види робіт визначають профіль діяльності підприємства. Покрівельні роботи та роботи з утеплення стін займають приблизно однакову питому вагу – по 18%. Найменше підприємство виконувало геодезичних робіт та монтажу збірному бетону та

залізобетону протягом 2020-2022 рр. Так, у 2022 р. обсяги даних робіт становили – 4,7% та 3,2% відповідно.

Таблиця 2.1

Динаміка та структура послуг ТОВ «Будкомплекс», тис. грн.

Види робіт	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 р. від 2020 р.		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	+ -	%	п.с.
Монолітні бетонні та залізобетонні роботи	215781	50,0	226799	51,1	249382	50,1	33601	15,6	0,1
Покрівельні роботи	85705	19,9	77808	17,5	93826	18,8	8121	9,5	-1,1
Утеплення стін	76279	17,7	83186	18,8	89930	18,1	13651	17,9	0,4
Монтаж збірному бетону та залізобетону	16634	3,9	8599	1,9	15953	3,2	-681	-4,1	-0,7
Геодезичні роботи	8317	1,9	22652	5,1	23493	4,7	15176	182,5	2,8
Внутрішні оздоблювальні роботи	23567	5,5	24574	5,5	25229	5,1	1662	7,1	-0,4
Разом	431259	100,0	443617	100,0	497811	100,0	66552	15,4	X

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

В цілому, вартість наданих послуг збільшилася на 15,4% (66552 тис. грн.). Найбільшої популярності у 2022 р. набули геодезичні послуги, дохід від виконання яких збільшився на 182,5% (15176 тис. грн.), зменшення спостерігалось за роботами з монтажу збірному бетону та залізобетону на 4,1% або на 681 тис. грн.

Організаційну структуру підприємства можна охарактеризувати як лінійно-функціональну, Додаток В. Організаційна структура лінійно-функціонального типу заснована на виконання принципу ієрархічності і передбачає чіткий поділ на вищі та нижчі ланки. Лінійно-функціональна спеціалізація апарату управління значно підвищує його ефективність. Замість універсальних менеджерів, які повинні розумітися на виконанні всіх функцій управління, з'являється штат фахівців у своїй галузі та відповідальних за певний напрям діяльності.

Позитивними сторонами такої структури є те, що вона стимулює ділову та професійну активність, покращує координацію у функціональних областях, звільняє лінійних менеджерів від рішення деяких спеціальних питань, зменшує потребу у фахівцях широкого профіля.

Недоліки є – ускладнення взаємозв'язків та утруднена координація, ланцюг команд від керівника до виконавця збільшується, існування конкуренції між підрозділами за отримання ресурсів для реалізації власних цілей.

В цілому для такої масштабної організації найкраще було б переорієнтуватися на проектну структуру.

Так як метою діяльності підприємства є отримання прибутку, то проаналізуємо основні економічні показники господарської діяльності підприємства, Додаток Г, з якого видно, що чистий дохід від реалізації збільшився на 15,4% або 66522 тис. грн., що вплинуло на зростання чистого фінансового результату на 16,8 % або 1146 тис. грн. Таке зростання в період війни обумовлено не стільки збільшенням робіт, скільки зростанням собівартості виконаних робіт. Зменшилася середньооблікова чисельність працівників на 5 осіб, проте плінність була високою у 2022 р., адже підприємство швидко шукало заміну працівникам, які виїхали в інші регіони та за кордон. Ефективність виростання основних засобів збільшилася (фондовіддача) на 0,15 тис. грн. або 10,6%, в наслідок чого зросла продуктивність праці на 176,37 тис. грн. або на 16,8%.

Динаміку та структуру активів та пасивів ТОВ «Будкомплекс» представлено в Додатку Д. Протягом досліджуваного періоду загальна вартість майна підприємства зменшилася на 2,7% або 8576 тис. грн. Дана динаміка обумовлена зменшенням запасів на 12,% або на 13979 тис. грн. в активах та поточних зобов'язань та забезпечень в пасивах на 8,9% або 10501 тис. грн. В активах найбільшого зростання відбулося за статтею основні засоби – на 20,7% або на 13996 тис. грн., в пасивах – нерозподілений прибуток на 2,2% або 1186 тис. грн. В структурі активів найбільшу питому вагу займають оборотні активи – 64,8%, а в структурі активів – 38,3% довгострокові зобов'язання та забезпечення.

Забезпеченість підприємства матеріальними ресурсами в структурі та динаміці представлено в табл. 2.2., з якої видно, що найбільшу питому вагу в запасах займають будівельні матеріали – 45,2% та сировина та матеріали – 21,8%. Найменшу питому вагу займають спецодяг в експлуатації та матеріали спеціального призначення по 2,7% та 2,9% відповідно. Щодо динаміки

матеріальних ресурсів відмітимо те, що найбільшого зменшення протягом 2020-2022 рр. зазнали будівельні матеріали на 10577 тис. грн. (19,1%) та запаси сировини та матеріалів на 16,3% або на 4217 тис. грн. В цілому, щодо динаміки та структури матеріальних ресурсів відмітимо те, що підприємство протягом воєнного часу намагається оптимізувати запаси з метою вивільнення додаткової грошової маси та спрямування їх у за куповування інших матеріалів та розрахунків із постачальниками.

Таблиця 2.2

Динаміка та структура забезпеченості підприємства матеріальними ресурсами

Показники	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 р. до 2020 р.		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	+/-	%	п.с.
Сировина та матеріали	25884	22,9	21266	22,1	21667	21,8	-4217	-16,3	-1,1
Паливо	10060	8,9	8660	9,0	9342	9,4	-718	-7,1	0,5
Запасні частини	3052	2,7	2983	3,1	3379	3,4	327	10,7	0,7
Інші матеріали	4069	3,6	3753	3,9	3876	3,9	-193	-4,7	0,3
Будівельні матеріали	55499	49,1	46766	48,6	44922	45,2	-10577	-19,1	-3,9
Інвентар та господарське приладдя	4521	4,0	4138	4,3	4969	5,0	448	9,9	1,0
Матеріали спеціального призначення на складі	2997	2,3	2117	2,2	2882	2,9	-115	-3,8	0,6
Матеріали спеціального призначення в експлуатації	4069	3,6	3849	4,0	5665	5,7	1596	39,2	2,1
Спецодяг в експлуатації	3278	2,9	2694	2,8	2683	2,7	-595	-18,2	-0,2
Разом	113032	100,0	96226	100,0	99385	100,0	-13647	-12,0	X

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Особливістю будь-якого виду господарської діяльності, в тому числі, і в сфері будівництва є планування потреби у матеріальних ресурсах та здійснення аналізу забезпеченості підприємства відповідними ресурсами з врахуванням поточної потреби за планом, залишків на початок та кінець періоду, укладеними договорами на постачання матеріалів у запланованому обсязі, згідно чого визначають рівень забезпеченості потреби підприємства матеріальними ресурсами на плановий період, табл. 2.3. За даними таблиці відмітимо те, що у 2022 р. підприємство було забезпечено майже усіма видами аналізованих матеріалів, при чому за деякими з

них більше, ніж було заплановано, наприклад, розчином цементу та залізобетоном цілісним ступінь забезпеченості потреби за укладеними договорами становила 100,0%, а от за арматурою конструктивною, цеглою силікатною та бетонними конструкціями план було перевиконано, це могло бути викликано зростанням запланованих обсягів робіт, також відмічалось невиконання поставок бетону гідротехнічного, забезпеченість якого становила 83,9% за укладеними договорами, що могло бути викликано тим, що підприємство після де окупації довго виходило на проектні потужності, і порушувало поставки по укладеним угодам.

Таблиця 2.3

Аналіз забезпеченості потреб ТОВ «Будкомплекс» деякими видами матеріальних ресурсів, 2022 р.

Назва матеріалу	Од. виміру	Потреба за планом	Залишок на початок періоду	Залишок на кінець періоду плану	Потреба за планом з урахуванням залишків	Укладено договорів з постачальниками на суму	Поступило за укладеними договорами	Ступінь забезпеченості потреби за договорами, %	Зараховано у виконання договорів, %
Арматура конструктивна	тис. т	1080	72	90	1400	1260	1260	104,3	100
Цегла силікатна	тис. шт.	4419	198	315	4536	4680	4635	103,2	99,0
Бетонні конструкції	тис. м ²	11070	360	333	3681	11097	11097	100,5	100
Розчин цементу	тис. т.	153	23	32	162	162	162	100	100
Залізобетон цілісний	тис. м ³	2187	X	X	2187	2187	2187	100	100
Бетон гідротехнічний	м ³	9009	X	X	9009	7650	7546	83,9	99,4

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Відмітимо, що забезпеченість підприємства матеріалами відбувається як за прямими договорами із підприємствами-постачальниками Додаток Ж, так і за рахунок безпосереднього їх надходження від замовників, що також обговорюється із ними ще на початку планування та виконання робіт, і обов'язково враховується при плануванні майбутніх поставок в укладених договорах, адже в такому разі підприємству немає потреби створювати додаткові запаси, витратити гроші на їх утримання на складі та в цілому відволікати кошти із грошового обороту підприємства.

2.2. Оцінка ефективності використання матеріальних ресурсів підприємства

Як зазначалося, управління матеріальними ресурсами має відбуватися окремо за кожним ресурсом з урахуванням виробничої програми та норм і нормативів списання ресурсів у виробничий процес, потім узагальнюватися в єдиному плані постачання. Умовою вчасного та якісного виконання робіт згідно встановлених планів, зниження собівартості робіт та забезпечення прибуткової діяльності є вчасне та у заздалегідь встановленому обсязі забезпечення підприємства усіма видами матеріальних ресурсів. Це потребує моніторингу постійного поповнення запасів, для забезпечення виробництва, обліку та контролю за надходженням ресурсів на робочі місця та оптимальне їх використання у відповідності до розрахованих норм та нормативів.

На досліджуваному підприємстві виконується цілий комплекс робіт щодо управління матеріальними ресурсами, а саме: обґрунтування потреби в кожному виді ресурсу; укладання договорів на постачання основних видів ресурсів; оцінка забезпеченості матеріалами на кожну контрольну дату по кожному об'єкту; оцінка ефективності використання кожного виду ресурсів; облік залишків та контроль відхилень від нормативного значення; перегляд норм тощо.

В договірних відносинах щодо постачання матеріалів важливим є дотримання платіжної дисципліни з постачальниками, адже в наступних періодах відбудуться збої постачання через непогашені платіжні зобов'язання, табл. 2.4.

Згідно даних таблиці видно, що постачання відбувається у відповідності з укладеними договорами на певні види матеріальних ресурсів, також видно, що ТОВ «Будкомплекс» повністю виконує платіжні зобов'язання у чітко встановлені терміни для збереження добропорядних відносин із постачальниками. Адже для підприємства важливим є ритмічне забезпечення матеріалами виробничий процес. Крім того за невиконання договірних відносин між підприємствами згідно договорів узгоджено ряд штрафних санкцій, як з боку постачальника, так і з боку споживача.

Оцінка дотримання платіжної дисципліни ТОВ «Будкомплекс»
за листопад 2022 р.

Постачальник	Надійшло матеріальних ресурсів						Дата платежу за договором	Оплата		Кількість днів прострочення оплати платежу
	Дата	№ договору	Найменування матеріалу	од. виміру	Кількість	Сума, тис. грн.		Дата	Сума, тис. грн.	
ТОВ «Домінант»	08.11	712	Балка фанерна	м.п.	876	18602	до 19.011	12.11	18602	0
ТОВ «Промбудцентр»	16.11	626	Асфальт з бітумом	т	39	678	до 30.11	25.11	678	0

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Як вже зазначалося дотримання ритмічності поставок є визначальним для виробничого підприємства, обсяги матеріалів, які надійшли на виробництво мають відповідати запланованому їх рівню. В залік виконання плану з ритмічності приймають фактичний обсяг потреби, навіть якщо він перевищує плановий показник. Аналіз ритмічного надходження товарного асфальту з бітумом наведено в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Аналіз ритмічності надходження товарного асфальту з бітумом за листопад
2022 року

Дата поставок у листопаді 2022 р.		Надходження асфальту з бітумом, тис. м ³		Зараховується у виконання плану з ритмічності надходження, тис. м ³
план	факт	план	факт	
02.11	02.11	39	39	39
09.11	10.11	39	37	X
16.11	16.11	39	39	39
23.11	23.11	39	41	39
30.11	30.11	39	39	39
Всього за місяць		195	195	156

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

За даними табл. 2.5 можна сказати, що план у листопаді 2022 р. щодо постачання товарного асфальту з бітумом виконано на 100%, проте видно, що ритмічність було порушено 10.11. та 23.11, коли надійшло менше матеріалу (10.11)

та більше (23.11), і план постачання було не виконано в повному обсязі, що відобразилося на зарахуванні у виконання плану з ритмічності надходження. Таким чином, план виконано лише на 80% $((156/195)*100\%)$. Недотримання ритмічності поставок змушує підприємство терміново шукати іншого постачальника для не допущення простоїв на виробництві, що часто відображається на збільшенні собівартості наданих послуг.

Кожен об'єкт, на якому працює підприємство потребує визначеної кількості матеріалів, деякі з яких мають надходити одночасно для виконання запланованого технічного завдання, це означає комплектність поставок (заздалегідь встановлене співвідношення між матеріалами). У разі не комплектності поставок порушується ритмічність виробництва. В табл. 2.6. наведено приклад укомплектування матеріалів для комплексу робіт будівництва житлового комплексу по поверхах.

Таблиця 2.6

Комплектність поставок матеріальних ресурсів, листопад 2022 р.

Вид конструкцій, будівельно-технологічного комплексу	Одиниця виміру	План	Факт	Відхилення факт від плану (+,-)	Відсоток виконання плану, %
Арматура конструктивна	т	103,4	103,4	0	100,00
Бетонні конструкції	шт.	66	66	0	100,00
Суміші кладочні	т	24,2	24,2	0	100,00
Кам'яні конструкції	шт.	20	20	0	100,00
Стінові панелі	шт.	86	86	0	100,00

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Оцінюючи комплектність поставок відмітимо, що за усіма позиціями комплектації будівництва житлового комплексу по поверхах у листопаді було виконання плану як за кількісними, так і за якісними показниками. Відхилення було виявлено у жовті 2022 р., пов'язане воно було із постачанням неякісної компоненти із комплексу.

Проаналізуємо стан витрачання матеріальних ресурсів щодо звіту, шляхом співставлення нормативу витрат та фактичної величини витрат матеріалів при відбудові клініко-діагностичного центру в м. Ірпінь, табл. 2.7. Згідно даних таблиці відхилень витрачання від запланованого нормативного значення не виявлено, що

говорить про відповідальне ставлення бригадира та працівників, задіяних на даному об'єкті.

Таблиця 2.7

Оцінка рівня використання матеріальних ресурсів у натуральних вимірниках при відбудові клініко-діагностичного центру в м. Ірпінь, серпень 2022 р.

Назва матеріалу	Одиниця виміру	Витрати		Відхилення, фактично від нормативу (+\/-)
		норматив	фактично	
Бетон гідротехнічний	м ³	12	12	0
Будівельні цвяхи	кг	90	90	0
Цегла силікатна	тис. шт.	4,90	4,90	0
Фанера бакелітова	м ³	2,64	2,64	0
Біметалічний дрiт	кг	450	450	0

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Оцінку рівня використання матеріальних ресурсів у натуральних вимірниках при будівництві житлового комплексу представлено, табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Оцінка рівня використання матеріальних ресурсів у натуральних вимірниках при будівництві житлового комплексу у листопаді 2022 р.

Назва матеріалу	Одиниця виміру	Витрати		Відхилення, фактично від нормативу (+\/-)
		норматив	фактично	
Цвяхи гребінчасті	кг	1,33	1,42	0,09
Дошки необрізні	м ³	1,74	1,74	0
Болти саморізні	кг	0,33	0,33	0
Глиноземистий цемент	т	0,41	0,53	0,12

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

За даними табл. 2.8. видно, що при використанні матеріальних ресурсів у натуральних вимірниках при будівництві житлового комплексу відмічено перевитрачання за матеріалами цвяхів гребінчастих на 9 кг та глиноземного цементу на 120 кг. Причин відхилень може бути декілька – від неефективного використання до неякісних матеріалів, низька якість виконуваних робіт та неефективна робота бригадира. Інші матеріали було витрачено в межах встановлених норм.

Ефективність по елементах постачання, ефективність виконаних робіт та ефективність витрачання матеріальних ресурсів мають своє відображення у загальних показниках ефективності використання матеріальних ресурсів підприємства, які є укрупненим відображенням діяльності кожної бригади, табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Показники ефективності використання матеріальних ресурсів підприємства

Показник	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. до 2020 р., +/-
Матеріалоемність продукції	0,71	0,73	0,74	0,03
Матеріаловіддача	1,35	1,30	1,18	-0,17
Питома вага матеріальних ресурсів в собівартості продукції	0,76	0,87	0,87	0,11
Коефіцієнта зносу	0,42	0,47	0,49	0,07
Коефіцієнта придатності	0,58	0,53	0,51	-0,07
Фондовіддача	1,41	1,37	1,56	0,15
Фондомісткість	0,71	0,73	0,64	-0,07
Фондоозброєність	254,84	272,78	275,51	20,67
Середня тривалість одного обороту запасів	96,01	80,10	75,03	-20,98
Оборотність товарно-матеріальних запасів	3,80	4,56	4,86	1,06

Джерело: складено автором на основі даних підприємства

Аналізуючи ефективність використання матеріальних ресурсів підприємством відмітимо те, що будівництво є досить ресурсномісткою галуззю, тому матеріалоемність продукції підприємства складає 0,74 тис. грн. у 2022 р., і з зростанням вартості сировини та матеріалів відповідно матеріалоемність збільшується, як і збільшується питома вага матеріальних ресурсів в собівартості продукції із 0,76 у 2020 р. до 0,87 у 2022 р.

На будівельних роботах підприємством активно використовується технічні засоби загального та спеціального призначення, власні та орендовані, тому і зростає коефіцієнт їх зносу на 0,07 пунктів. Зменшення запасів у 2022 р. вплинуло на зменшення середньої тривалості одного обороту запасів на 20,98 та пришвидшення їх оборотності на 1,06.

В цілому оцінюючи ефективність управління матеріальними ресурсами підприємства відмітимо їх ефективність проте питання щодо автоматизації їх нормування та обліку потребують покращення.

Висновки до розділу 2

Об'єктом дослідження обрано ТОВ «Будкомплекс», яке зареєстроване у організаційно-правовій формі товариства з обмеженою відповідальністю. Основним напрямом діяльності якого є будівництво житлових і нежитлових будівель, інші спеціалізовані будівельні роботи та інші роботи із завершення будівництва. Предметом та цілями діяльності товариства є насичення товарного ринку якісними будівельними послугами з метою найкращого задоволення вимог споживачів та отримання прибутку.

Проаналізувавши забезпеченість підприємства матеріальними ресурсами в структурі та динаміці ми з'ясували, що найбільшу питому вагу в запасах займають будівельні матеріали – 45,2% та сировина та матеріали – 21,8%. Найменшу питому вагу займають спецодяг в експлуатації та матеріали спеціального призначення по 2,7% та 2,9% відповідно.

Встановлено, що забезпеченість підприємства матеріалами відбувається як за прямими договорами із підприємствами-постачальниками, так і за рахунок безпосереднього їх надходження від замовників, що також обговорюється із ними ще на початку планування та виконання робіт, і обов'язково враховується при плануванні майбутніх поставок в укладених договорах, адже в такому разі підприємству немає потреби створювати додаткові запаси, витратити гроші на їх утримання на складі та в цілому відволікати кошти із грошового обороту підприємства.

Аналізуючи ефективність використання матеріальних ресурсів підприємством відмітимо те, що будівництво є досить ресурсномісткою галуззю, тому матеріалоемність продукції підприємства складає 0,74 тис. грн. у 2022 р., і з зростанням вартості сировини та матеріалів відповідно матеріалоемність збільшується, як і збільшується питома вага матеріальних ресурсів в собівартості продукції із 0,76 у 2020 р. до 0,87 у 2022 р. На будівельних роботах підприємством активно використовується технічні засоби загального та спеціального призначення, власні та орендовані, тому і зростає коефіцієнт їх зносу на 0,07 пунктів.

РОЗДІЛ 3

ОПЕРАТИВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ МАТЕРІАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ ТОВ «БУДКОМПЛЕКС»

3.1. Напрями підвищення ефективності управління матеріальними ресурсами підприємства

За результатами проведеного аналізу ефективності управління матеріальними ресурсами досліджуваного підприємства можна зробити висновок про те, що на підприємстві не достатньо уваги приділяється оперативному управлінню та плануванню закупівельної діяльності.

Особливо гостро стоїть проблема управління закупівлею запасів, у зв'язку з чим періодично виникають потреби у деяких видах запасів, які швидко закінчуються складі, оскільки не всі запаси підлягають нормуванню.

Одночасно відзначається наявність на складі надлишку незатребуваних та «придбаних про запас» матеріалів, термін придатності за деякими з яких давно вийшов.

Таким чином, керівництву ТОВ «Будкомплекс» та бухгалтерії слід звернути увагу на контроль за наявністю, використанням та нормуванням матеріальних запасів, їх оперативному управлінню та плануванню обсягу закупівель. Тут значну допомогу може надати використання сучасних комп'ютерних технологій.

Головною метою проектованої системи управління запасами є підвищення ефективності управління матеріальними запасами на підприємстві, забезпечення контролю за їх витрачанням, збільшення прибутку підприємства за рахунок зниження витрат на управління, оптимізація фінансових взаємовідносин з постачальниками сировини та матеріалів.

При використанні автоматизованої системи управління матеріальними запасами, можуть бути досягнуті наступні покращення в роботі ТОВ «Будкомплекс»: раціональне використання матеріальних запасів; підвищення ліквідності наднормативних запасів матеріалів; прискорення оборотності всіх

видів запасів; забезпечення оптимальних витрат на придбання запасів; розрахунок оптимальної партії запасів; зниження витрат за зберігання запасів; виявлення дефіцитних позицій окремих видів запасів; вибір позицій тих матеріалів, за якими сформувалися надлишкові запаси, з метою їхньої подальшої реалізації; визначення потреби у фінансових ресурсах для забезпечення необхідних поставок матеріалів у плановому періоді тощо.

Основним недоліком програми, яка наразі використовується на підприємстві «БудСтандарт-Кошторис» є те, що ця система не призначена для визначення необхідної величини замовлення, точки замовлення, тільки допомагає визначити норму потреб у матеріалах за заздалегідь встановленими нормами і нормативами їх списання на виробництво.

Для вирішення задачі автоматизації управління запасами у ТОВ «Будкомплекс» будуть використовуватися вже наявні в організації електронно-обчислювальні пристрої та засоби периферії. Придбання додаткових технічних засобів не потрібно.

Все програмне забезпечення, яке наразі використовується на підприємстві, крім пропонованої до придбання програми управління запасами Stock Management SAP/R3, вже встановлено на ЕОМ автоматизованих робочих місць підприємства, в зв'язку з чим немає необхідності купувати або встановлювати додаткове програмне забезпечення.

При впровадженні автоматизованої системи управління запасами здійснювати зміни організаційної структури не потрібно. Збір інформації буде здійснюватися шляхом її занесення до таблиць даних пакету Stock Management SAP/R3. Передача даних у системі буде здійснюватися за допомогою комунікаційного обладнання. В Додатку К представлено порівняльну характеристику системи Stock Management SAP/R3 з системами конкурентів.

Впровадження автоматизованої системи управління запасами для ТОВ «Будкомплекс» допоможе уникнути надмірного утворення матеріальних ресурсів на складах. Фізичне та моральне старіння, а також псування при зберіганні яких також спричиняють збитки для підприємства.

3.2. Оцінка ефективності впровадження автоматизованої системи управління матеріальними запасами

Зробимо розрахунок економічної ефективності запропонованого заходу щодо впровадження автоматизованої системи управління запасами на підприємстві.

Оцінку ефективності запровадження інформаційної системи можна розділити на дві складові: економічна компонента, тобто система показників, що дозволяють оцінити економічну ефективність її застосування; та процесна складова, метою використання якої є оцінка відповідності результатів впровадження АСУ цілям та завданням підприємства, а також безпосередньо контроль за ходом впровадження АСУ на кожному етапі реалізації проекту.

У табл. 3.1 наведено дані для розрахунку економічної ефективності під час впровадження програми.

Таблиця 3.1

Вихідні дані для розрахунку економічної ефективності впровадження АСУ

Найменування показника	Позначення	Од. виміру	Значення показника	
			Факт	Прогноз
1	2	3	4	5
Капітальні вкладення в тому числі вартість послуг з супроводу та адаптації	Кв	грн.	x	279600
Чисельність програмістів, зайнятих освоєнням та експлуатацією програмного забезпечення (ПЗ)	ЧПо, ЧПе	чол.	x	1
Тривалість освоєння ПЗ	Тос	міс	x	2
Витрата машинного часу на освоєння ПЗ	ТМос	год	x	70
Середньомісячна заробітна плата одного програміста	ОП	грн.	15000	27000
Середня трудомісткість налагодження	Тсер1, Тсер2	люд.-год.	1,0	2,0
Відрахування на соціальні заходи	СЗ	%	22	22
Середньомісячна кількість робочих днів	Д	Дні	25	21
Ціна однієї години роботи в організації користувача	Цгод	грн.	75	180
Середня витрата машинного часу на налагодження програм для 100 команд	Мвт1, Мвт2	Чол./100	0,09	0,06
Середня витрата матеріалів у користувача в розрахунку на 100 команд	Квм1, Квм2	грн.	16,5	8,3
Нормативний коефіцієнт ефективності капвкладень, визначений підприємством	Кнек	од.	0,38	0,38
Кількість годин роботи на день	ЕФфонд	год	8	8
Витрати поповнення оборотних коштів	Коб	грн	24000	19000

Продовження табл. 3.1

1	2	3	4	5
Витрати на доукомплектування технічного відділу технічними засобами	Кдоук	грн.	126000	126000
Кількість типових завдань розв'язуваних протягом року	З	кількість	360	360
Обсяг робіт виконуваний при вирішенні однієї завдання	Ороб	100 команд	х	17,4
Ставка податку на прибуток	СП	%	18	18

Джерело: складено автором на основі власних досліджень

Загальні капітальні вкладення замовника програмного забезпечення, пов'язані з його придбанням, впровадженням та використанням розраховуються за формулою:

$$K = K_v + K_{впр} + K_{доук} + K_{об} \quad (3.1)$$

де K_v - витрати на придбання та супровід програмного забезпечення(грн);
 $K_{впр}$ - капітальні витрати на впровадження програмного засобу (грн.),
 обчислюються за формулою:

$$K_{ос} = (ОП \times СЗ) \times ЧПе \times Тос + Цгод \times ТМос \quad (3.2)$$

$$K_{ос} = 78480 \text{ грн.}$$

де $K_{доук}$ - витрати на доукомплектування обчислювальної техніки технічними засобами (грн);

$$K = 503080 \text{ грн.}$$

Економія витрат на заробітну плату під час використання нового програмного засобу у розрахунку на обсяг виконаних робіт визначається за формулою:

$$ЗПе = ЗПен \times Ообр2 \quad (3.3)$$

де $ЗПен$ - економія витрат на заробітну плату при вирішенні завдань з використанням нового програмного засобу з розрахунку на 100 команд (грн.), розраховується за формулою:

$$ЗПен = ОП \times (Тсер1 - Тсер2) / (Тч \times Д) \quad (3.4)$$

де ОП – середньомісячна зарплата одного програміста (грн.); ЕФфонд – кількість годин роботи на день; Т1с, Т2с - середня трудомісткість налагодження на 100 машинних команд (людино-днів); Д - середньомісячна кількість робочих днів;

Ообр2 - обсяг виконаних робіт з використанням нового програмного обладнання (100 команд). Визначається за формулою:

$$\text{Ообр2} = \text{Ороб} \times 3 \quad (3.5)$$

де 3 - кількість типових завдань, розв'язуваних протягом року (завдань).

ЗПен = 160 грн., Ообр2 = 6246 грн., ЗПе = 496000 грн.

Економія витрат за рахунок скорочення нарахувань на заробітну плату (ОП) при коефіцієнті нарахувань заробітної плати (Ксз) дорівнює 22 визначається за формулою:

$$\text{СЗе} = \text{ОП} \times \text{Ксз} \quad (3.6)$$

СЗе = 71280 грн.

Економії витрат на оплату машинного часу при використанні нового програмного забезпечення з розрахунку на виконаний обсяг робіт:

$$\text{МЧ} = \text{МЧе} \times \text{Ообр2} \quad (3.7)$$

де МЧе - економія витрат на оплату машинного часу при вирішенні задач із використанням нового програмного забезпечення з розрахунку на 100 команд (грн.). Визначається наступним чином:

$$\text{МЧе} = \text{Цгод} \times (\text{Мвт1} - \text{Мвт2}) \quad (3.8)$$

де Цгод - вартість однієї машино-години роботи ЕОМ (грн.); Мвт1, Мвт2 - середня витрата машинного часу для 100 команд при застосуванні програмного забезпечення (машино-годин).

МЧе = 5,4 грн., МЧ = 33825,6 грн.

Економія витрат на матеріали при використанні програмного забезпечення в розрахунку на обсяг виконаних робіт:

$$\text{КП} = \text{КПе} \times \text{Ообр2}, \quad (3.9)$$

де КПе - економія витрат на матеріали при використанні програмного засобу для 100 команд (грн.). Розраховується наступним чином:

$$\text{КПе} = \text{Квм1} - \text{Квм2} \quad (3.10)$$

де Квм1, Квм2 середня витрата матеріалів у користувача з розрахунку на 100 команд (грн.).

$$\text{КПе} = 8,2 \text{ грн.}, \text{ смт} = 51364,8 \text{ грн.}$$

Загальна річна економія поточних витрат, пов'язаних із використанням програмного забезпечення (ЕПЗ):

$$\text{ЕПЗ} = \text{ЗПен} + \text{СЗе} + \text{МЧ} + \text{КПе} \quad (3.11)$$

$$\text{ЕПЗ} = 206070,4 \text{ грн.}$$

Для підприємства економічний ефект виступає у вигляді чистого прибутку, додаткового прибутку, який залишився у його розпорядженні (дЧП), який визначається за формулою:

$$\text{дЧП} = \text{ЕПЗ} \times (1 - \text{СП}/100) \quad (3.12)$$

де СП - ставка податку на прибуток (18%). Припускаючи, що з впровадженням цієї програми дохід підприємства зросте на 8% у 2024 р., отримаємо:

$$\text{дЧП 2024 р.} = (7937 + (7937 \times 8\%)) - 18\% = 7929,0 \text{ тис. грн.}$$

Тоді економічний ефект загалом становитиме:

$$\text{Ееф} = 7929,0 + 206,07 - 503,08 = 7631,99 \text{ тис. грн.}$$

Розрахунковий коефіцієнт ефективності капітальних вкладень на використання програмного засобу:

$$\text{ЕКВ} = \text{ЕПЗ}/\text{К} = 0,41 \quad (3.13)$$

Розрахунковий коефіцієнт ефективності вищий за нормативний $0,41 > 0,38$, Отже, впровадження нового програмного забезпечення економічно виправдано. Результати розрахунків наочно представлені у Додатку Л.

Усі витрати на нове програмне забезпечення повністю окупляться на першому році його використання. Крім того, впровадження програми дозволить суттєво збільшити швидкість та ефективність обробки замовлень: скоротиться час їхньої комплектації при одночасному оптимізації обсягів відвантажень.

Найповнішу оцінку економічної ефективності впровадження АСУ можна отримати за допомогою системи фінансових показників, ключовим з яких є норма повернення інвестицій (Return on Investment – ROI).

Розрахунок показника ROI передбачає зіставлення надходжень грошових коштів або вигід від впровадження ERP із сукупними витратами на впровадження та експлуатацію системи:

$$ROI = ((15767,06 - 987,16) / 987,16) * 100\% = 1497,2\%$$

Величина ROI вказує на велику ефективність впроваджуваної автоматизованої системи. Термін окупності є відношення загальних витрат на розробку та впровадження АСУ до річної економії.

$$\text{Термін окупності} = 987,16 / 15767,06 * 12 = 1,1 \text{ міс.}$$

Розробники програми стверджують, що внаслідок її використання відбудеться суттєве вивільнення робочого часу у координатора запасів (менеджера із закупівель). На відміну від рутинного перегляду залишків за всіма позиціями запасів та прогнозування потреби за кожною позицією при ручному управлінні запасами, при використанні Stock Management SAP/R3 координатор запасів тільки контролює використовувані процедури прогнозування та здійснює коригування запасів готових до відпуску на виробництво, додаючи тільки додаткову кількість запасів. Stock Management SAP/R3 забезпечить управління вищого рівня (за параметрами), і менеджер зможе присвячувати вивільнений робочий час роботі з постачальниками.

Висновки до розділу 3

За результатами проведеного аналізу ефективності управління матеріальними ресурсами досліджуваного підприємства можна зробити висновок про те, що на підприємстві не достатньо уваги приділяється оперативному управлінню та плануванню закупівельної діяльності. Особливо гостро стоїть проблема управління закупівлею запасів, у зв'язку з чим періодично виникають потреби у деяких видах запасів, які швидко закінчуються складі, оскільки не всі запаси підлягають нормуванню. Одночасно відзначається наявність на складі надлишку незатребуваних та «придбаних про запас» матеріалів, термін придатності за деякими з яких давно вийшов.

Вирішення даного питання вбачається у встановленні автоматизованої системи управління запасами Stock Management SAP/R3 за рахунок якої підприємство вирішить ряд питань щодо раціонального використання матеріальних запасів; підвищення ліквідності наднормативних запасів матеріалів; прискорення оборотності всіх видів запасів; забезпечення оптимальних витрат на придбання запасів; зниження витрат за зберігання запасів; виявлення дефіцитних позицій окремих видів запасів; вибір позицій тих матеріалів, за якими сформувалися надлишкові запаси, з метою їхньої подальшої реалізації; визначення потреби у фінансових ресурсах для забезпечення необхідних поставок матеріалів у плановому періоді тощо.

Усі витрати на нове програмне забезпечення повністю окупляться на першому році його використання. Крім того, впровадження програми дозволить суттєво збільшити швидкість та ефективність обробки замовлень: скоротиться час їхньої комплектації при одночасній оптимізації обсягів відвантажень. Норма повернення інвестицій дорівнює 1497,2%, а термін окупності витрат на розробку та впровадження АСУ дорівнює 1,1 міс., а економічний ефект дорівнюватиме 7631,99 тис. грн.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

В результаті проведеного дослідження було розглянуто теоретичні аспекти сутнісного наповнення категорії «матеріальні ресурси підприємства». Найбільш органічним визначенням матеріальних ресурсів, на наш погляд є таке: матеріальні ресурси – споживані у процесі виробництва предмети праці, до яких відносяться основні та допоміжні матеріали, комплектуючі вироби та напівфабрикати, енергія на технологічні потреби та паливо. Наведена в роботі класифікація матеріальних ресурсів відбиває їх поділ у напрямку, а як і функціональному признаку.

Питання ефективного використання матеріальних ресурсів є важливим елементом в управлінні підприємством. Нами було обґрунтовано раціональність планування та використання матеріальних ресурсів підприємства. Розглянуто різні аспекти та рівні планування матеріальних ресурсів підприємства, визначено завдання та цілі для кожного рівня. Крім цього, у роботі було розкрито особливості процесу управління матеріальними ресурсами що дозволяє підвищувати ефективність їх використання.

Встановлено, що під час проведення аналізу забезпеченості виробництва матеріальними ресурсами здійснюють порівняння залишків сум матеріальних ресурсів звітного періоду з попереднім, а також розрахувати відхилення абсолютної суми та у відсотках від питомої ваги, розрахувати відсоток виконання плану та динаміку. При аналізі структури матеріальних ресурсів розраховують питому вагу окремих видів матеріальних ресурсів у загальній їх вартості за минулий та звітний рік, визначають відхилення та виявляють причини зміни. Узагальнюючими показниками ефективності управління витратами виступають матеріаломісткість, матеріаловіддача, частка матеріальних витрат у фінансових результатах та оборотність матеріальних запасів.

Об'єктом дослідження обрано ТОВ «Будкомплекс», яке зареєстроване у організаційно-правовій формі товариства з обмеженою відповідальністю. Основним напрямом діяльності якого є будівництво житлових і нежитлових будівель, інші спеціалізовані будівельні роботи та інші роботи із завершення

будівництва. Предметом та цілями діяльності товариства є насичення товарного ринку якісними будівельними послугами з метою найкращого задоволення вимог споживачів та отримання прибутку.

Проаналізувавши забезпеченість підприємства матеріальними ресурсами в структурі та динаміці ми з'ясували, що найбільшу питому вагу в запасах займають будівельні матеріали – 45,2% та сировина та матеріали – 21,8%. Найменшу питому вагу займають спецодяг в експлуатації та матеріали спеціального призначення по 2,7% та 2,9% відповідно. Щодо динаміки матеріальних ресурсів відмітимо те, що найбільшого зменшення протягом 2020-2022 рр. зазнали будівельні матеріали на 10577 тис. грн. (19,1%) та запаси сировини та матеріалів на 16,3% або на 4217 тис. грн. В цілому, щодо динаміки та структури матеріальних ресурсів відмітимо те, що підприємство протягом воєнного часу намагається оптимізувати запаси з метою вивільнення додаткової грошової маси та спрямування їх у за купування інших матеріалів та розрахунків із постачальниками.

Встановлено, що забезпеченість підприємства матеріалами відбувається як за прямими договорами із підприємствами-постачальниками, так і за рахунок безпосереднього їх надходження від замовників, що також обговорюється із ними ще на початку планування та виконання робіт, і обов'язково враховується при плануванні майбутніх поставок в укладених договорах, адже в такому разі підприємству немає потреби створювати додаткові запаси, витратити гроші на їх утримання на складі та в цілому відволікати кошти із грошового обороту підприємства.

Оцінивши рівень використання матеріальних ресурсів ми дійшли висновку, що не за усіма видами надходжень матеріальних ресурсів на підприємство відбувається дотримання виконання плану постачань, що викликано в першу чергу низькою якістю матеріалів або форс-мажорними обставинами, також може відбутися збій постачання ресурсів за датами їх надходження або комплектністю поставок.

Аналізуючи ефективність використання матеріальних ресурсів підприємством відмітимо те, що будівництво є досить ресурсномісткою галуззю, тому

матеріалоемність продукції підприємства складає 0,74 тис. грн. у 2022 р., і з зростанням вартості сировини та матеріалів відповідно матеріалоемність збільшується, як і збільшується питома вага матеріальних ресурсів в собівартості продукції із 0,76 у 2020 р. до 0,87 у 2022 р. На будівельних роботах підприємством активно використовується технічні засоби загального та спеціального призначення, власні та орендовані, тому і зростає коефіцієнт їх зносу на 0,07 пунктів. Зменшення запасів у 2022 р. вплинуло на зменшення середньої тривалості одного обороту запасів на 20,98 та пришвидшення їх оборотності на 1,06.

За результатами проведеного аналізу ефективності управління матеріальними ресурсами досліджуваного підприємства можна зробити висновок про те, що на підприємстві не достатньо уваги приділяється оперативному управлінню та плануванню закупівельної діяльності. Особливо гостро стоїть проблема управління закупівлею запасів, у зв'язку з чим періодично виникають потреби у деяких видах запасів, які швидко закінчуються складі, оскільки не всі запаси підлягають нормуванню. Одночасно відзначається наявність на складі надлишку незатребуваних та «придбаних про запас» матеріалів, термін придатності за деякими з яких давно вийшов.

Вирішення даного питання вбачається у встановленні автоматизованої системи управління запасами Stock Management SAP/R3 за рахунок якої підприємство вирішить ряд питань щодо раціонального використання матеріальних запасів; підвищення ліквідності наднормативних запасів матеріалів; прискорення оборотності всіх видів запасів; забезпечення оптимальних витрат на придбання запасів тощо.

Усі витрати на нове програмне забезпечення повністю окупляться на першому році його використання. Крім того, впровадження програми дозволить суттєво збільшити швидкість та ефективність обробки замовлень: скоротиться час їхньої комплектації при одночасній оптимізації обсягів відвантажень. Норма повернення інвестицій дорівнює 1497,2%, а термін окупності витрат на розробку та впровадження АСУ дорівнює 1,1 міс., а економічний ефект дорівнюватиме 7631,99 тис. грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абушов Т. Огляд сучасних підходів до управління матеріальними ресурсами промислового підприємства. URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2023/01/2022-312-62-05.pdf>
2. Багрій К.Л. Поняття матеріальних запасів підприємства: необхідність їх створення. Науковий вісник Чернівецького торгівельно-економічного інституту КНТЕУ. Чернівці : Книги XXI, 2009. Вип. IV Економічні науки. С. 104–109.
3. Бандоріна Л.М., Скороход О.Б., Яхтіна А.О. Факторна адитивна модель аналізу використання матеріальних ресурсів підприємства. Економіка та управління. 2016. № 1. С. 49-54
4. Бондаренко Н.М. Сутність та класифікація виробничих запасів на підприємстві. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2014. № 4. С. 273–281.
5. Бондаренко О.М., Тітаренко А.Д. Економічна сутність та класифікація запасів: обліковий та управлінський аспекти. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2020/12.pdf
6. Великий тлумачний словник. Сучасна українська мова. За ред. А.П. Загнітко, І.А. Щукіна. Донецьк : ТОВ ВКФ “БАО”, 2008. 704 с.
7. Вовк І. Класифікація ресурсів підприємства. URL: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11vippsp.pdf>.
8. Волошина С.В. Економічний механізм управління ефективністю використання матеріальних ресурсів підприємства. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/3_ukr/28.pdf
9. Дмитренко А.В., Балабась І.В. Економічна сутність поняття виробничі запаси. Економіка і регіон. 2016. № 2 (57). С. 149-152.
10. Дунда С.П. Сутність матеріальних ресурсів та їх класифікація. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e1998696-0e6e-45c8-be41-7b5eaf5d9e0d/content>

11. Єршова Н.Ю. Удосконалення методичних підходів до оцінки ефективності використання матеріальних ресурсів на промислових підприємствах. Вісник Нац. техн. ун-ту «ХПІ» : зб. наук. пр. Темат. вип. : Технічний прогрес та ефективність виробництва. 2019. № 38. С. 103-110.

12. Живко З.Б., Живко О.М., Живко І.Ю. Словник сучасних економічних термінів. Львів : Край, 2007. 384 с.

13. Ісай В. Аналіз використання матеріальних ресурсів, резерви економії та підвищення ефективності виробництва. Економіст. 1999. № 11. С. 46–48.

14. Касатонова І. А. Сутність комплексних систем управління підприємством. Формування та перспективи розвитку підприємницьких структур в рамках інтеграції до європейського простору : матеріали II Міжн. наук.-практ. конф. 2019. С. 244–247.

15. Касич А. О., Яценко Н. М., Калько Є. В. Сучасні підходи до методики аналізу використання матеріальних ресурсів. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5235>

16. Катаєв О., Мелехов А. Виявлення внутрішніх резервів економії матеріальних і паливно-енергетичних ресурсів великих технологічних комплексів. Економіка України. 2001. № 4. С. 46–49.

17. Колмакова О.М., Брюховецька Т.В. Фактори, що впливають на ефективність використання матеріальних ресурсів на підприємстві та шляхи її підвищення. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/5.1/9.pdf>

18. Крохмаль С. С. Управління матеріальними ресурсами на промисловому підприємстві. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2012_10_26

19. Лозовський О., Терещук В. Підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів підприємства. URL: http://rusnauka.com/1_KAND_2010/6_57354.htm.

20. Мазур А.О., Кириченко С.О. Методологічні основи ефективного використання ресурсів підприємств. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2018. № 6 (17). С. 253-258.

21. Малій О.Г. Матеріальні ресурси підприємств та джерела їх формування: теоретичні аспекти. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2016. № 2. С. 71–74.
22. Марущак Л. Управлінський облік формування та використання запасів на підприємстві. URL.: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2014/14mliznp.pdf>
23. Мельник О. М. Ресурси підприємства: концептуальні аспекти системи управління в умовах стійкого розвитку. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/23_2_2019ua/5.pdf
24. Михайлюк М.О. Систематизація методичних підходів до оцінювання матеріальних ресурсів на промислових підприємствах. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5499>
25. Мірошникова І. Аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів та основних виробничих фондів у підприємницькій діяльності. Актуальні проблеми економіки. 2004. № 5. С. 110–120.
26. Мокроусова Т. О. Об'єктивна необхідність класифікації матеріальних ресурсів в умовах ринкових відносин. Економіка промисловості. 2014. № 4. С. 137-143
27. Олійник Є. В. Матеріальні ресурси: підходи до розуміння та визначення. Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. 2017. Вип. 3 (104). Ч. 2. С. 59–64.
28. Орлова В.С. Пошук резервів зниження витрат на матеріальні ресурси. Молодий вчений. 2014. № 4-2(63). С. 141–143.
29. Павленко О. В. Удосконалення управління ресурсами підприємств. Економія матеріальних ресурсів. URL: <http://www.economy-confer.com.ua/full-article/864>.
30. Подолянчук О.А. Виробничі запаси: економічна сутність та облік. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2018. № 5. С. 88-101.
31. Прохорова В.В., Чумак Л.Ф., Лавро С.М. Актуальні тенденції управління матеріальними ресурсами підприємства. Бізнес Інформ. 2017. №2. С. 210 – 214.

32. Разборська О. О., Нечепорук С. П. Організаційно-правові аспекти фінансового контролю матеріальних ресурсів та операцій з ними. URL : <http://intkonf.org>.

33. Рибачук Н.В., Журко Т.О. Управління матеріальними ресурсами підприємства. Агросвіт. 2014. № 14. С. 58–63.

34. Рубан Л.О., Яковенко Т.І. Економічна сутність поняття виробничих запасів на промисловому підприємстві. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/34_2019_ukr/48.pdf

35. Степаненко Т.О. Інтегроване управління матеріальними ресурсами промислового підприємства. Стратегія економічного розвитку України. 2018. № 35. С. 132–140.

36. Управління ресурсами підприємства: монографія. За заг. ред. Г.О. Швиданенко. К.: КНЕУ, 2014. 418 с.

37. Федак Л.М. Запаси підприємств: сутність та класифікація. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2012_1/157-162.pdf

38. Федірець О.В., Гордівська А.С., Дековець К.О. Чинники впливу на управління матеріально-технічним забезпеченням виробництва. Економічний форум. 2019. № 2. С. 190–197.

39. Федірець О.В., Даценко О. В., Кекало Є. О. Стратегічні аспекти управління матеріально-технічними ресурсами підприємства. URL: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/815/790>

40. Фоміних В.І., Безпалова Д.І., Довгопола А.Д. Аспекти формування та використання матеріальних ресурсів підприємства. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія Економічні науки. 2017. № 27(2). С. 61–64.

41. Харченко Ю.А. Шляхи підвищення системи управління ресурсами підприємства. URL:

<https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/10749/1/11%2BX%D0%B0%D1%80%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>

42. Хоменко Н.В., Карпенко О.В, Верига Ю.А. Товарні запаси: проблеми обліку контролю та звітності : монографія. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. 153 с.

43. Шкода М.С. Удосконалення управління матеріально-технічним забезпеченням підприємства. Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. 2018. Вип. 33. С. 356–363

ДОДАТКИ